

Lina Šarlauskienė

INFORMACIJOS ŠALTINIŲ NAUDOJIMAS STUDIJŲ IR MOKSLO DARBUOSE

BIBLIOTEKA IR INFORMACIJOS IŠTEKLIŲ CENTRAS

Lina Šarlauskienė

**INFORMACIJOS ŠALTINIŲ NAUDOJIMAS STUDIJŲ
IR MOKSLO DARBUOSE**

Mokomoji priemonė

Kaunas, 2018

Informacijos šaltinių naudojimas studijų ir mokslo darbuose: mokomoji priemonė. 3-as patais. leid.

Autorius:

Dr. Lina Šarlauskienė, Kauno kolegijos bibliotekos vadovė

Leidinį maketavo:

Gytis Baltrušaitis, Kauno kolegija

© Lina Šarlauskienė, 2018

© Kauno kolegija, 2018

ISBN 978-9955-27-551-0

TURINYS

Įvadas	4
1. Akademinės etikos nuostatos	5
2. Informacijos šaltinių naudojimas ir autorių teisės	6
3. Informacijos šaltinių atranka.....	8
4. Informacijos šaltinių paieška	9
5. Informacijos šaltinių citavimas ir literatūros sąrašų sudarymas	10
6. Plagiato prevencija.....	19
Naudota ir rekomenduojama literatūra.....	21

IVADAS

Studijų ir mokslo darbuose svarbu naudoti mokslinę ir kitą patikimą informaciją, gebėti greitai rasti tinkamus informacijos šaltinius, juos panaudoti atsižvelgiant į akademinės etikos ir autorių teisių nuostatas ir lengvai cituoti naudojant tarptautines taisykles.

Leidiny s skirtas dėstytojams ir studentams, siekiant perteikti pagrindinius ir praktinius informacijos šaltinių naudojimo aspektus. Suprantant akademinės bendruomenės poreikius informacija leidinyje pateikiama glaustai, aiškiai ir vaizdžiai iliustruojant svarbiausius dalykus. Galima naudotis atskirais šio leidinio skyriais, tačiau norint suprasti visumą, rekomenduojama susipažinti su visomis temomis:

- Akademinės etikos nuostatos kuriant ir naudojant informaciją;
- Informacijos šaltinių naudojimas atsižvelgiant į autorių teises;
- Tinkamų informacijos šaltinių paieška ir atranka;
- Informacijos šaltinių citavimas ir literatūros sąrašų sudarymas;
- Plagiato prevencija rašto darbuose.

Šiame leidinyje trumpai pateikiama svarbiausia informacija, apibendrinta ilgamete patirtimi rengiant mokomąsias priemones ir ugdant studentų, dėstytojų ir bibliotekininkų informacinę kompetenciją. Norintiems sužinoti daugiau apie studijų ir mokslo darbų rašymą, literatūros analizę, informacijos paiešką skirtinguose ištekluose ir pan., galima apsilankyti bibliotekos siūlomuose seminaruose arba pasižiūrėti specialiai dėstytojams ir studentams publikuotas mokomąsias priemones. Jų aprašai ir interneto adresai pateikti literatūros sąrašė.

1. AKADEMINĖS ETIKOS NUOSTATOS

Akademinei bendruomenei nariai (studentai, dėstytojai, mokslininkai, darbuotojai) savo veikloje turi vadovautis visuomenės moralės normomis bei akademinės etikos principais, kurie apibrėžti mokslininkų sąjungų ir akademinio institucijų akademinės etikos kodeksuose. Pagrindinės akademinės veiklos vertybės yra sąžiningumas, objektyvumas, veiklos, tyrimų ir rezultatų skaidrumas, socialiai atsakingas elgesys, tyrimų teisėtumas.

Svarbu žinoti:

- **Akademinei etikos nuostatų taikymas svarbus visuose studijų, tyrimų atlikimo, studijų ir mokslinių darbų rašymo procesuose.** Atliekant tyrimus būtina siekti mokslinio patikimumo, pateikti tikslūs tyrimo metodikos ir rezultatų aprašymus, nepadirbinėti tyrimo duomenų, nesisavinti kitų idėjų, sukurtų metodikų ar tyrimų duomenų, nekenkti žmonėms, aplinkai ir kultūrinėms vertybėms. Analizuojant kitų autorių darbus ir informacijos šaltinius, būtinas tinkamas jų naudojimas, citavimas ir korektiškas bei nešališkas komentavimas.
- **Kiekvienas akademinės bendruomenės narys pats įsipareigoja laikytis akademinės etikos nuostatų.** Akademiniai nusižengimai (pvz., nusirašinėjimas, plagiato atvejai, duomenų klastojimas ir kt.) yra netoleruojami ir gali būti analizuojami ne tik institucijoje, bet ir Lietuvos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje <<http://www.etika.gov.lt>> ar teisme.
- **Nustačius akademinės etikos pažeidimus, asmeniui gali būti taikomos nuobaudos** pagal Kauno kolegijos etikos kodeksą (2013), LR administracinių teisės pažeidimų kodekso ar LR baudžiamojo kodekso priemones.

	
Akademinei etikos vertybės: sąžiningumas, objektyvumas, veiklos ir rezultatų skaidrumas, socialiai atsakingas elgesys, tyrimų teisėtumas ir kt. Kiekvienas asmeniškai ir visa akademinė bendruomenė įsipareigoja jomis vadovautis ir laikytis akademinės etikos kodekso.	Akademiniai nusižengimai: duomenų klastojimas, svetimų darbų ar idėjų pasisavinimas, plagijavimas, nekorektiškas citavimas ir kt. Netoleruojami ir juos nustatę, taikomos institucinės nuobaudos arba šalyje galiojančios teisinės priemonės.

1 pav. Akademinės etikos nuostatos

2. INFORMACIJOS ŠALTINIŲ NAUDOJIMAS IR AUTORIŲ TEISĖS

Kiekvienam sukurtam originaliam kūrinui iš karto įsigalioja autorių teisės, todėl kūrinius galima naudoti atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymą (1999).

Autorių teisės galioja visiems kūriniams:

- visų formų ar išraiškos būdo (knygos, straipsniai, paskaitos, reklamos, duomenų bazės, portalai, informacija internete ir kt.);
- nesvarbu kokia jų mokslinė, meninė ar kitokia vertė (taip pat nežinomų autorių, mokinių bei studentų darbams ir kt.).

Sukurtiems kūriniams galioja turtinės ir neturtinės autorių teisės:

- **Neturtinės teisės** apibrėžia autorių teises į kūrinio autorystę, autoriaus vardo nurodymą kūrinyje, kad kūrinyje nebūtų pakeitimų. Jos galioja visą laiką ir niekam neperduodamos.
- **Turtinės teisės** apibrėžia autorių teises gauti pajamas už kūrinio panaudojimą. Jos gali priklausyti autoriui arba jo teisių perėmėjui (darbdaviui, leidyklai ir kt.). Jos galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po autoriaus mirties. Turtinės autorių teisės į kūrinį, kurį sukūrė darbuotojas, atlikdamas tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, išskyrus kompiuterių programas, 5 metams pereina darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.

Svarbu žinoti:

Norint kūrinį naudoti (platinti, perpublikuoti, versti, viešai rodyti ir kt.), kai kūrinui nepasibaigęs turtinių teisių galiojimas, būtina gauti kūrinio autoriaus arba jo turtinių teisių perėmėjo sutikimą.

Be autoriaus sutikimo kūrinį galima naudoti asmeninėms, mokslo ir studijų reikmėms:

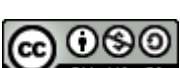
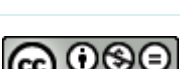
- kūrinį skaityti, nusikopijuoti mažesnę dalį kūrinio asmeniniam naudojimui;
- mokymo ir mokslinių tyrimų tikslais atgaminti trumpą išleisto kūrinio ištrauką rašytiniu, garso ar vaizdo pavidalu tiek, kiek tai susiję su mokymo programomis, nurodant kūrinio autorių;
- cituoti kūrinį studijų ir mokslo darbuose, nurodant šaltinį ir autorių. Citavimas turi būti sąžiningas ir neviršyti citavimo tikslui reikalingo masto.

P.S. Kūrinio autoriaus sutikimas vis tiek reikalingas, norint studijų reikmėms kūrinį pateikti intranete (pvz., *Moodle*) ar savo publikacijoje panaudoti paveikslą (grafiką, nuotrauką ir kt.) iš kito autoriaus kūrinio ar interneto.

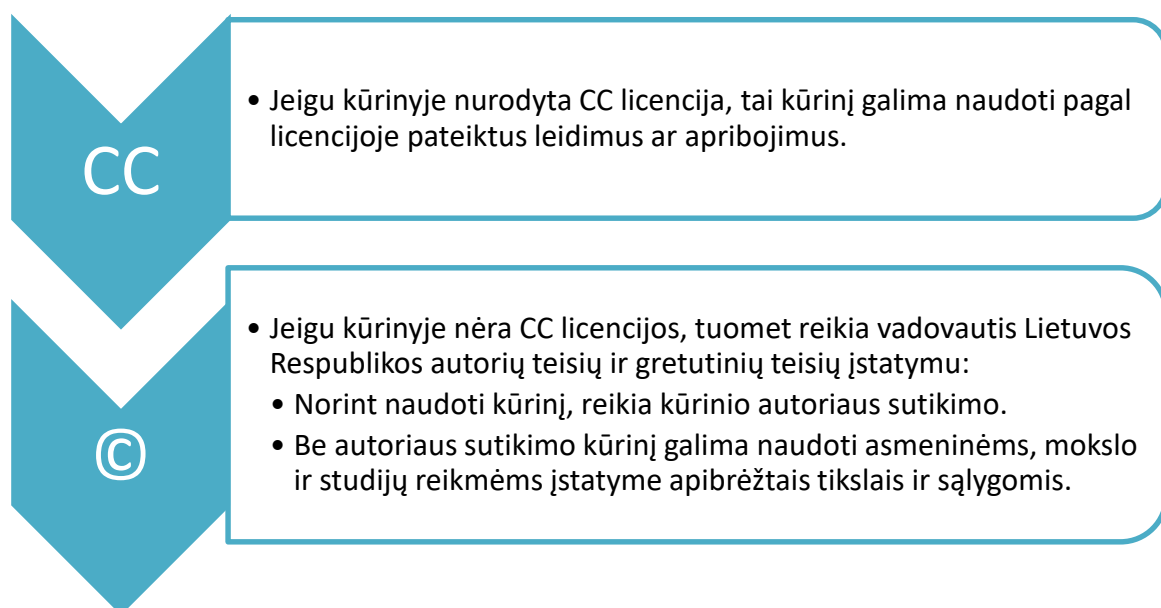
Kūrinio autoriaus leidimas naudoti kūrinį nebūtinai, jeigu kūriniai iš anksto yra suteiktas autoriaus leidimas pagal *Creative Commons* (CC) licencijas.

Plačiau apie tai tinklalapyje: <<http://creativecommons.org/licenses/?lang=lt>>. Pasižiūrėjus kūrinį nurodytą CC licenciją, galima sužinoti, ką autorius leidžia daryti su savo kūriniumi. Iš viso yra šeši CC licencijų tipai (1 lentelė).

1 lentelė. CC licencijų tipai ir jų apibūdinimas

	Kūrinį galima kitiems platinti, keisti ir kurti naujus kūrinius net ir komerciniais tikslais su sąlyga, kad turi būti nurodomas pradinio kūrinio autorius.
	Tokios pat sąlygos kaip ir pirmojoje licencijoje, bet naujam kūriniai turi būti nurodyta tokia pati licencija kaip ir originaliame kūrinįje.
	Kūrinį galima platinti komerciniais ir nekomerciniais tikslais, bet negalima kūrinio keisti ir būtina nurodyti kūrinio autorių.
	Kūrinį galima kitiems platinti, keisti ir kurti išvestinius kūrinius nekomerciniais tikslais su sąlyga, kad turi būti nurodomas pradinio kūrinio autorius.
	Kūrinį galima kitiems platinti, keisti ir kurti išvestinius kūrinius nekomerciniais tikslais su sąlyga, kad turi būti nurodomas pradinio kūrinio autorius ir nurodyta tokia pati licencija kaip ir originaliame kūrinįje.
	Kūrinį galima tik parsisiųsti ir dalintis jais su kitais, bet negalima kūrinio keisti ir būtina nurodyti kūrinio autorių.

Taigi, naudoti kitų sukurtus kūrinius reikėtų atsakingai, atsižvelgiant į autorių teisių apribojimus ir jų išimtis (2 pav.).

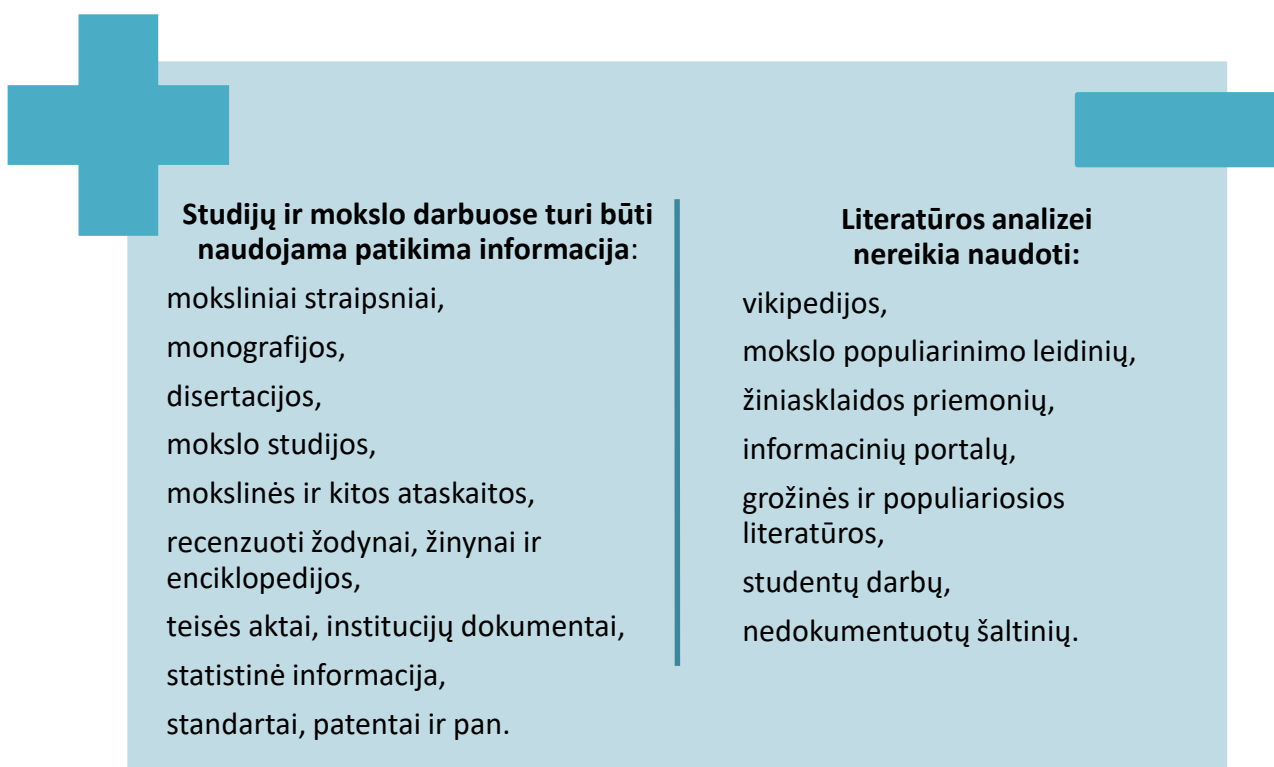

2 pav. Kūrinio naudojimas pagal autorių teisių apribojimus ir išimtis

3. INFORMACIJOS ŠALTINIŲ ATRANKA

Informacijos šaltiniai, naudojami studijų ar mokslo darbuose, apibendrintai dar vadinami literatūra ar literatūros šaltiniais. Informacijos šaltiniai parodo, kaip autorius yra susipažinęs su nagrinėjama tema, ar naudoja tinkamus informacijos šaltinius, ar gali pagrįsti darbe analizuojamas idėjas, pasirinktus tyrimo metodus ir pan., taip pat padeda surasti darbe naudotus šaltinius, patikrinti pateiktus faktus arba detaliau įsigilinti į naudotą literatūrą.

Svarbu žinoti: Studijų ir mokslo darbuose turi būti naudojami informacijos šaltiniai, kuriuose publikuojama patikima informacija (3 pav.). Informacijos šaltiniai turi būti recenzuoti ir įvertinti tos srities specialistų, ar gauti iš oficialių institucijų, organizacijų, asociacijų.

Studijų ir mokslo darbuose turi būti naudojama patikima informacija:	Literatūros analizei nereikia naudoti:
moksliniai straipsniai, monografijos, disertacijos, mokslo studijos, mokslinės ir kitos ataskaitos, recenzuoti žodynai, žinynai ir enciklopedijos, teisės aktai, institucijų dokumentai, statistinė informacija, standartai, patentai ir pan.	vikipedijos, mokslo populiarinimo leidinių, žiniasklaidos priemonių, informacinių portalų, grožinės ir populiariosios literatūros, studentų darbų, nedokumentuotų šaltinių.

3 pav. Informacijos šaltinių tinkamumas studijų ir mokslo darbams

Rekomenduojama:

- **naudoti naujausius šaltinius, jeigu galima rinktis.** Pavyzdžiui, medicinos ir inžinerijos srityse itin svarbu, kad naudojami šaltiniai būtų išleisti per paskutiniuosius 5 metus.
- **naudoti bent kelių rūšių, šalių ir kalbų šaltinius.** Reiktų nepamiršti naudoti ne tik knygas, bet ir mokslinius straipsnius, standartus, teisės aktus, statistinę informaciją ir kitus šaltinius, publikuotus lietuvių ir užsienio kalbomis. Mokslinės informacijos daugiausia galima rasti anglų kalba, nes mokslininkai stengiasi pateikti savo tyrimų rezultatus kuo platesnei tarptautinei akademinei bendruomenei.

4. INFORMACIJOS ŠALTINIŲ PAIEŠKA

Geriausios vietos informacijos paieškai studijų ir mokslo darbams:

- **Virtuali biblioteka** <<https://vb.kaunokolegija.lt>>;
- **prenumeruojamos duomenų bazės;**
- **mokslinės ir kitos patikimos informacijos paieškos sistemos:** *Lietuvos oficialiosios statistikos portalas, Teisės aktų registras, EUROSTAT*, atvirosios prieigos moksliniai žurnalai DOAJ, atvirosios prieigos knygos DOAB, *Google Scholar, Google Books* ir kt.

Išsamiau apie visas duomenų bazines ir paieškos galimybes sužinosite bibliotekos svetainėje:

<http://biblioteka.kaunokolegija.lt/rask/>

Informaciniai vaizdo filmukai apie informacijos paiešką

Svarbu žinoti:

Prenumeruojamomis duomenų bazėmis kolegijoje galima naudotis be jokių prisijungimų. Norėdami jomis naudotis namuose ar kitur, turite prisijungti su kolegijos el. pašto vardu iki @ ir slaptažodžiu tinklalapyje <http://db.kaunokolegija.lt> arba [Virtualioje bibliotekoje](#). Taip pat duomenų bazėmis galite naudotis, [prisijungę prie kolegijos tinklo per VPN](#).

Atliekant paiešką, reikėtų vieną kartą įrašyti paieškos žodžius lietuvių kalba, o kitą kartą – anglų ar kita užsienio kalba. Jeigu nerandate informacijos savo temai, reikėtų pasirinkti kitą paieškos priemonę ar duomenų bazę, panaudoti kitus susijusius paieškos žodžius, ieškoti platesne tema, ieškoti anglų kalba.

5. INFORMACIJOS ŠALTINIŲ CITAVIMAS IR LITERATŪROS SĄRAŠŲ SUDARYMAS

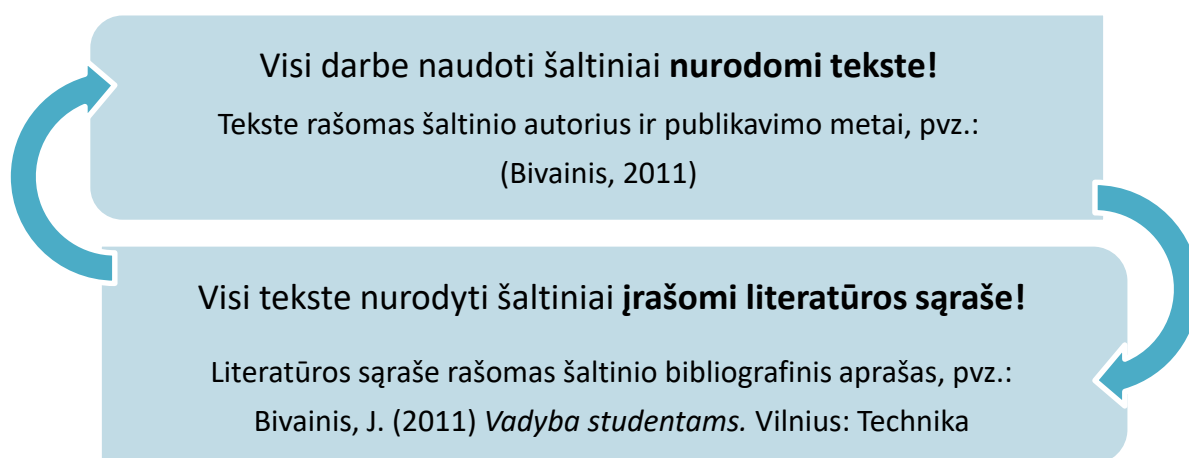
Informacijos šaltinius būtina naudoti, atsižvelgiant į akademinės etikos bei autorių teisių nuostatas ir citavimo taisykles. Norinti tinkamai parengti darbus ir išvengti plagiato, juos reikia rašyti savarankiškai ir išanalizuoti (dalykiškai ištirti) darbo temą ar problemą.

Informacijos šaltiniai naudojami, siekiant ne perpasakoti ar perrašyti informaciją, o įrodyti, pagrįsti, argumentuoti, interpretuoti, vertinti ir pan., t. y. atlikti informacijos analizę ir sintezę, susisteminti žinias. Rašant reikia ne tik pateikti informaciją, bet ir susieti ją tarpusavyje: atskleisti priežasties-pasekmės ryšius, susieti buvusio skyriaus pabaigą su tolesnio pradžia, naudoti gautą informaciją kituose skyriuose, pateikti išvadas iš analizuotos informacijos ir gautų duomenų.

Informaciją iš šaltinių galima naudoti keliais būdais:

- **Cituoti** – tiksliai pakartoti kuriuos nors autoriaus ar veikalo žodžius. Rašto darbuose gali būti sakinio, kelių sakinių ar pastraipos dydžio citatų. Citatos rašomos kabutėse.
- **Išanalizuoti, perfrazuoti ir apibendrinti.** Perfrazavimas yra pagrindinės informacijos iš šaltinių perteikimas savais žodžiais ir savu stiliumi, bet neiškraipant esmės. Perfrazuojant būtina atskirti kito autoriaus mintis nuo savų komentarų, tam galima naudoti įvairias frazes: Mokslininko požiūriu..., Kaip teigia..., Kaip tvirtina..., Apibendrinus..., Pasak..., Anot...

Svarbu žinoti, kad visus darbe cituotus, analizuotus ir apibendrintus šaltinius reikia nurodyti tekste ir literatūros sąrašė (5 pav.). Literatūros sąrašė turi būti aprašyti visi ir tik tie šaltiniai, kurie buvo paminėti tekste. O tekste turi būti nurodyti tik tie šaltiniai, kurie įrašyti į literatūros sąrašą.

4 pav. Informacijos apie naudotus šaltinius pateikimas studijų ar mokslo darbuose

5.1. Šaltinių citavimas tekste

Šaltinių nurodymui tekste yra naudojamas **autorius-datos metodas**, kai nurodomos kūrinio autorių pavardės ir kūrinio publikavimo metai.

Autorių pavardės galima rašyti dviem būdais:

- Tekste po paragrafu skliausteliuose rašoma šaltinio autoriaus pavardė ir publikavimo metai.

Pvz.: ... (Nekrašas, 2004);

- Autorius minimas sakinyje, o po jo pavardės skliausteliuose rašomi publikavimo metai.

Pvz.: Nekrašas (2004) teigė, kad....

Pagrindinės taisyklės

- Toje pačioje **pastraipoje minint tą patį autorių ir šaltinį**, nurodomas tik autorius.
- Jei to paties autoriaus skirtingos publikacijos išleistos tais pačiais metais, jos atskiriamos rašant mažąsias raides (a, b, c) šalia publikacijos metų.

Pvz.: (Šaulauskas, 2007a)

- Kai minimas **dvių autorių** šaltinis, nurodomos abiejų autorių pavardės.

Pvz.: (Stoškus ir Beržinskienė, 2005)

(Bondarouk & Olivas-Lujan, 2014)

- Kai minimas **nuo trijų iki penkių autorių** šaltinis, pirmą kartą nurodomos visų autorių pavardės, o vėliau rašomas pirmasis autorius bei santrumpa „et al.“ arba „ir kt.“.

Pvz. šaltinį pirmą kartą minint:

Kriaučionienė, Urbanskienė ir Vaitkienė (2006)...

Williams, Jones, Smith, Bradner, & Torrington (1983)...

Pvz. šaltinį minint vėliau:

Kriaučionienė ir kt. (2006)...

Williams et al. (1983)...

- Kai yra **šeši ir daugiau autorių**, tekste nurodoma tik pirmojo pavardė bei priduriama „ir kt.“ arba „et al.“.

Pvz.: (Mikulskienė ir kt., 2013)

Mikulskienė ir kt. (2013) nustatė...

- Jei šaltinio autorius yra **kolektyvas, organizacija ar šaltinis neturi autoriaus**, rašomas tik organizacijos ar šaltinio pavadinimas ir metai.

Pvz.: (Lietuvos standartizacijos departamentas, 2013)

(Organizacijų vadyba, 2005)

- Jeigu šaltinio **pavadinimas yra labai ilgas**, tekste jį nurodant galima sutrumpinti.

Pvz.: (Lietuvos respublikos autorių teisių..., 2009)

- Minint **keletą skirtingų šaltinių**, autorių pavardės ir metai atskiriami kabliataškiu.

Pvz.: Šią temą analizavo keletas mokslininkų (Baršauskienė, 2012; Barkauskas, 2009)

- **Percituoti** galima tik tokį šaltinį, kurio neįmanoma gauti ir jis yra labai svarbus analizuojamai temai.

Pvz.: Smith teigia, kad... (cit. iš Rutkauskas, Ginevičius, 2011)

(Smith, 2005, cit. iš Rutkauskas, Ginevičius, 2011)

(Smith, 2005, as cited in Norris, 2011)

- Cituojant šaltinio dalį, apibrėžimą, lentelę ar pan., reikėtų nurodyti konkrečią šaltinio vietą. Dažniausiai nurodomi puslapiai.

Pvz.: (Czapiewski & Ruby, 1995, p. 10)

Darbuose iš kitų šaltinių pateikiant lenteles, paveikslus ir formules, jų pavadinimų pabaigoje taip pat būtina nurodyti šaltinius.

Kai lentelės ir paveikslai pakeičiami ir sudaromi remiantis šaltiniais, jų pavadinimų pabaigoje nurodoma, kad tai sudaryta autoriaus pagal literatūros šaltinius. Pvz.: (sudaryta pagal Gižienė, 2012; Arimavičiūtė, 2010; Sakalas, 2010).

Elektroniniai šaltiniai tekste nurodomi pagal tas pačias taisykles.

Jeigu cituojamas ar minimas internete publikuojamas mokslinis straipsnis, knyga, statistiniai duomenys, teisės aktai ir kt., tai tekste nurodomas jų autorius ar pavadinimas ir publikavimo metai.

Jeigu elektroniniame šaltinyje nėra publikavimo datos, galima nurodyti atnaujinimo ar sudarymo datą.

Jeigu šaltinis atrodo patikimas, bet neturi autoriaus, pavadinimo ir/ar publikavimo datos, tokio šaltinio nereikėtų naudoti darbe.

Interneto adresą tekste galima pateikti tuomet, kai aptariame ne šaltinį, o aptariame interneto svetainę, duomenų bazę ir nurodome prieigą.

5.2. Literatūros sąrašo sudarymas

Literatūros sąrašas atspindi informacija apie tekste cituotus šaltinius. Literatūros sąrašas neturi būti šaltinių, jeigu jie nebuvo paminėti tekste ir atvirkščiai – tekste negali būti šaltinių, jeigu jie neaprašyti literatūros sąrašas.

Literatūros sąrašas rašomas darbo pabaigoje prieš priedus. Literatūros sąrašas pateikiami informacijos **šaltinių bibliografiniai aprašai**. Jie rūšiuojami **abėcėlės tvarka pagal pirmojo autoriaus pavardę (nesant autoriaus, pagal šaltinio pavadinimą), ir numeruojami iš eilės**.

Bibliografinis aprašas – svarbiausia informacija apie informacijos šaltinį (aprašo elementai), kuri išdėstoma pagal taisykles.

Bibliografinio aprašo elementai padeda atpažinti informacijos šaltinio rūšį (knyga, straipsnis ir kt.), identifikuoti ir rasti nurodytą šaltinį. Svarbiausi bibliografinio aprašo elementai:

- autorius ar autoriai, jeigu šaltinis neturi autoriaus – pavadinimas;
- publikavimo metai;
- pavadinimas;
- publikavimo informacija (leidykla, leidimo vieta) arba puslapiai, jeigu aprašoma informacijos šaltinio dalis (pvz., straipsnis iš žurnalo);
- elektroniniams šaltiniams dar nurodoma:
 - ✓ laikmenos rūšis laužtiniuose skliausteliuose, pvz.: [EPUB], [Kindle], [CD-ROM] ir kt. Jeigu šaltinis internete pasiekiamas įprastais formatais (PDF, HTML), galima (bet nebūtina) nurodyti [interaktyvus];
 - ✓ žiūrėjimo data, kada šaltinis rastas internete. Jeigu šaltinis turi DOI numerį ar publikuotas duomenų bazėje, žiūrėjimo datos pateikti nebūtina;
 - ✓ prieigos sąlygos (internetu adresas, DOI numeris, duomenų bazės pavadinimas).
Pvz.: Prieiga per internetą... Prieiga per duomenų bazę... DOI...

Pagrindinės bibliografinių aprašų sudarymo taisyklės

Šaltinių aprašuose informacija rašoma taip, kaip pateikta šaltinyje (negalima išversti, trumpinti pavadinimų, kitaip rašyti pavardes ir kt.), kad šaltinį būtų galima identifikuoti ir rasti.

Šaltinių aprašuose informacija rašoma taip, kaip nurodyta taisyklėse. Svarbu rašyti reikalingą informaciją nurodyta tvarka, su tinkamais skyrybos ženklais.

Pirmiausia rašoma autoriaus pavardė, o po kablelio vardas ar pirmoji vardo raidė. Jeigu naudojate to paties autoriaus keletą šaltinių, tai tie šaltiniai rūšiuojami chronologiškai pagal leidimo metus. Jeigu to paties autoriaus keletas šaltinių yra publikuota tais pačiais metais, tai šalia metų rašoma a, b, c. Pvz., (2016a)... (2016b).

Bibliografinių aprašų sudarymo principai pagal šaltinių rūšis:

- **knygoms** rašomas autorius ar autoriai, leidimo metai, pavadinimas, leidimo vieta ir leidykla;
- **atskiroms ar atnaujintoms knygų dalims** dar prirašomas tomo ar dalies numeris, atnaujinta laida ar pan.;
- **straipsniams** rašomas autorius ar autoriai, publikavimo metai, straipsnio pavadinimas, žurnalo (ar tęstinio mokslo leidinio) pavadinimas, žurnalo numeris (tomas); straipsnio puslapiai;
- **disertacijų ir magistro baigiamųjų darbų** bibliografiniai aprašai yra panašūs kaip knygomis, tik po pavadinimu gali būti patikslinama, jog tai disertacija ar magistro darbas;
- **standartams ir patentams, teisės aktams ir kitiems dokumentams** rašomas dokumento pavadinimas su numeriais, patvirtinimo data, publikavimo data ir leidėjas, jeigu jis nurodytas;
- **oficialiosios statistikos duomenims ir kitai pirminei informacijai** rašomas pavadinimas, sukūrimo ar atnaujinimo data, jeigu yra nurodytas rengėjas ar leidėjas;
- **elektroniniams šaltiniams** sudaromi bibliografiniai aprašai atsižvelgiant į šaltinio rūšį ir įrašoma informacija apie laikmenos rūšį, žiūrėjimo datą bei prieigos galimybes.

Bibliografiniai aprašai gali būti sudaromi pagal įvairias taisykles. Dažniausiai naudojamos APA, MLA, ISO 690, AMA, Chicago ir kitos tarptautinės taisyklės arba, kitaip vadinami, citavimo stiliai. Mokslinių žurnalų redakcijos, leidyklos ar institucijos dažniausiai nurodo, kuriomis taisyklėmis reikėtų vadovautis. Dėstytojams ir mokslininkams savo mokomuosiuose leidiniuose rekomenduojama naudoti tarptautines taisykles, nes jos atpažįstamos visose šalyse, gerai vertinamos mokslo ir studijų ekspertų.

Svarbu žinoti:

Kauno kolegijos studentai studijų darbuose turi naudoti APA tarptautines taisykles.

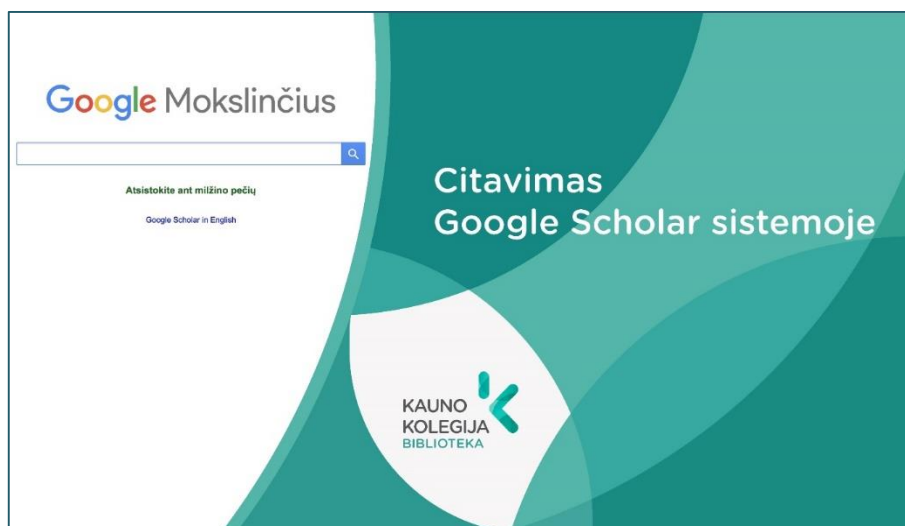
Bibliografinių aprašų pavyzdžius pagal APA rasite šio skyriaus pabaigoje.

Daugelio informacijos šaltinių aprašus galima sudaryti automatiškai:

- Galite **nusikopijuoti šaltinio aprašą** iš [Virtualios bibliotekos](#) (6 pav.), *Scholar Google* (7 pav.), [prenumeruojamų duomenų bazių](#) (pvz., EBSCO Publishing, 8 pav.). Dažniausiai susiradus šaltinį, tereikia pasirinkti *cituoti* ar *citation*, *cite*.
- Galite **naudotis informacijos tvarkymo įrankiais**: kolegijoje prenumeruojamas [RefWorks](#), nemokami [Mendeley](#), [CiteULike](#), programėlė išmaniesiems įrenginiams [RefMe](#).
- Galite naudotis aprašų sudarymo generatoriais: [BibMe](#), [Son of a Citation Machine](#), [EasyBib](#).

Informacinis vaizdo filmukas „Informacijos šaltinių paieška ir citavimas Virtualioje bibliotekoje“

Informacinis vaizdo filmukas „Informacijos šaltinių paieška ir citavimas Google Scholar“

Informacinis vaizdo filmukas „Informacijos šaltinių paieška ir citavimas EBSCO Publishing“

Bibliografinių aprašų pavyzdžiai

Vieno autoriaus knyga

Nekrašas, E. (2012). *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Dviejų autorių knyga

Misevičius, V. ir Urbonienė R. (2006). *Dalykinio bendravimo pagrindai: mokomoji knyga*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.

Nuo trijų iki penkių autorių knyga

Kriaučionienė, M., Urbanskienė, R., & Vaitkienė, R. (2006). *Marketingo valdymas: mokomoji knyga* (2-asis leid.). Kaunas: Technologija.

Šešių ir daugiau autorių knyga

Borkowski, S., Mielczarek, K., Kurenkov, P. V., Stepanov, A. L., Gejdoš, P., Hitka, M., ... & Blaško, R. (2010). *Toyotarity. Knowledge using in service management: Monography*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PTM.

Knyga be autoriaus

Global development of organic agriculture. 2006. Wallingford, UK Cambridge.

Elektroninė knyga internete

Jankauskienė, D., Mikulskienė, B., Pitrenaitė-Žilėnienė, B., Skaržauskienė, A., Šttilis, D., Rotomskienė, R. ... & Tamošiūnaitė, R. (2015). *Integrated Transformations of E-Health: Perspectives of Stakeholders: Monograph*. Vilnius: Mykolas Romeris University [žiūrėta 2016-04-22]. Prieiga per internetą <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/integrated-transformations-ehealth-perspectives-stakeholders>

Fleischmann, A., Schmidt, W., Stary, CH., Obermeier, S., Egon B. (2012). *Subject-Oriented Business Process Management* [PDF, ePub]. Springer Berlin Heidelberg. Retrieved 6 April, 2016, from <http://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-642-32392-8>

Elektroninė knyga iš duomenų bazės

Catlett, C. (2013). *Cloud Computing and Big Data*. Amsterdam: IOS Press. Prieiga per duomenų bazę EBSCO Publishing: <http://search.epnet.com/>

Huarng, K., & Moutinho, L. (2015). *Quantitative Modelling in Marketing and Management*. New Jersey: World Scientific Publishing Company. Available from eBook Academic Collection (EBSCOhost) database.

Elektroninė knyga su DOI numeriu

Venckus, Z. (2008). *Aplinkos apsaugos politika ir teisė (2-oji pataisyta laida)*. Vilnius: Technika. doi:10.3846/900-S

Disertacija, mokslo studija

Igumenov, A. (2012). *Lygiagretieji ir paskirstytieji elektros energiją tausojančios skaičiavimai: disertacija*. Vilniaus universitetas, 114 p.

Šarlauskienė, L. (2012). *Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose: mokslo studija* [žiūrėta 2016-02-22]. Akademija. Prieiga per internetą: <http://dspace.lzuu.lt/bitstream/1/2509/3/Plagiato%20prevencijos%20geroji%20patirtis1.pdf>

Straipsnis iš mokslo žurnalo

Pakerienė, V. (2001). Informacija žmogaus pasaulyje. *Pedagogika*, 52, 8–11.

Straipsnis iš elektroninio žurnalo

Liukinevičienė, L., Čalnarė, E. (2011). Bendrojo vertinimo modelio taikymo galimybės viešosios įstaigos veiklai efektyvinti. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (23), 42–54. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367178554478/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Straipsnis iš elektroninio žurnalo duomenų bazėje

Gumbi, L. N., & Mnkandla, E. (2015). Investigating South African Vendors' Cloud Computing Value Proposition to Small, Medium and Micro Enterprises: A Case of the City of Tshwane Metropolitan Municipality. *African Journal Of Information Systems*, 7(4), 1-16. Prieiga per duomenų bazę EBSCO Publishing: <http://search.epnet.com/>

Straipsnis iš konferencijos leidinio ar knygos dalis

Misevičius, G. (2001). Anglų kalbos vertimo kompiuterizavimas. Iš *Informacinės technologijos 2001: konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija.

Wrigley, E.A. (1968). Parish registers and the historian. In Steel, DJ. *National index of parish registers*. London, 155–167.

Teisės aktas

Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. 1999 m. gegužės 18 d. Nr. VIII-1185. *Valstybės žinios*, 1999, nr. 50–1598.

Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas. 2001 m. vasario 28 d. Nr. 229. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 20–652.

Standartas

LST EN ISO 9000:2007. Kokybės vadybos sistemos. Pagrindai ir aiškinamasis žodynas (ISO 9000:2005) = Quality management systems. Fundamentals and vocabulary (ISO 9000:2005). Vilnius: Lietuvos standartizacijos departamentas.

Patentas

UAB „KATRA“. *Elektromagnetinis šilumos ir vandens kiekio skaitiklis*. Int. Cl⁷: G 01 K 17/16. Lietuvos patentas, 4851. 2001 10 25

Statistinė informacija

Lietuvos statistikos departamentas. (2015). *Namų ūkiai, turintys asmeninį kompiuterį, interneto prieigą* [žiūrėta 2015-11-25]. Prieiga per internetą: http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/download_release/?id=3447&download=1&doc=1691

Informacija iš institucijų, organizacijų ar kitų oficialių svetainių

World Health Organization. *International Classification of Diseases (ICD)* [žiūrėta 2015-11-25]. Prieiga per internetą: <http://www.who.int/classifications/icd/en/>

Žiūrėkite pavyzdį, kaip pateikti informaciją apie šaltinius tekste ir literatūros sąrašė (5 pav.).

Plagiatas yra apibrėžiamas įvairiai. Cavanillas (2008) teigia, kad plagijavimo sąvoka yra susijusi su autorių teisėmis ir intelektualine nuosavybe, tačiau plagijavimas nėra tas pats, kas autorių teisių pažeidimai. Plagijavimas yra glaudžiai susijęs su morale ir akademinėmis vertybėmis. Kaip rašo Park (2003), „...jeigu kalbama apie moralę ir vertybes, tai kas ir kaip turėtų universitete nuspręsti kas yra teisinga, o kas ne, ir kas gali to mokyti? Dabartiniai studentai yra bebaimė karta (iš anglų k.: *the no-fear generation*) arba karta „kodėl gi ne?“, galvojantys, kad ankstesnių kartų atstovai yra neišmanėliai ir kopijavimas iš interneto nėra nusikaltimas“. Nors sukurti vieningą ir aiškų plagiato apibrėžimą nėra lengva, tačiau būtina tai padaryti, pradedant taikyti plagijavimo prevencijos būdus ar gerosios praktikos priemones akademinėje bendruomenėje. Kai kurie autoriai apibrėžia, kad plagiatas yra įsisąmonintas ar neįsisąmonintas sau naudingos idėjos, hipotezės, tezės ar rezultatų iš kitų pasisavinimas (D. Annane ir F. Annane, 2012). Tokie lakoniški apibrėžimai nėra aiškūs, nes akademiniam kontekste plagijavimas yra suprantamas ne tik kaip kitų sukurtų darbų ar jų dalių pasisavinimas. Bretag ir Mahmud (2009a), apibendrinę mokslininkų analizuojamas plagijavimo rūšis, teigia, kad dažniausiai minimas kitų darbų kopijavimas ar perfrazavimas be nuorodų į šaltinius. Šie autoriai analizavo ir saviplagijavimo problematiką (Bretag ir Mahmud, 2009b).

Literatūros sąrašas

1. Annane, D., Annane, F. (2012). Plagiats dans les facultés de médecine, et leur prévention. *La Presse Medicale*. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1016/j.lpm.2012.02.048>
2. Bretag, T. & Mahmud, S. (2009a). A model for determining student plagiarism: Electronic detection and academic judgement. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 6(1). [žiūrėta 2012-08-5]. Prieiga per internetą: <http://ro.uow.edu.au/jutlp/vol6/iss1/6>
3. Bretag, T. & Mahmud, S. (2009b). Self-Plagiarism or Appropriate Textual Re-use? *Journal of Academic Ethics*, 7, 193–205. Prieiga per duomenų bazę SpringerLINK: <http://www.springerlink.com/content/256280445158v940/>
4. Cavanillas, S. (2008). Cyberplagiarism in University Regulations. In R. Comas, J. Sureda. *Academic cyberplagiarism* [žiūrėta 2012-08-5]. Prieiga per internetą: <http://www.uoc.edu/digithum/10/dt/eng/cavanillas.pdf>
5. Park, Ch. (2003). In other (people's) words: Plagiarism by university students - literature and lessons. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 28(5), 471–488. DOI:10.1080/02602930301677

5 pav. Informacijos šaltinių nuorodos tekste ir jų bibliografiniai aprašai literatūros sąrašė (parengta pagal Šarlauskienė, 2012)

6. PLAGIATO PREVENCIJA

Svarbu visus studijų ir mokslo darbus rašyti savarankiškai, tinkamai naudoti šaltinius, gebėti cituoti ir perfrazuoti informaciją. Jeigu šaltiniai naudojami netinkamai ar darbas rašomas nesavarankiškai, gali būti nustatytas plagijavimo atvejis ir grėsti akademinių nusižengimų nuobaudos. Plagijavimas yra ne tik svetimo darbo ar jo dalių pateikimas kaip savo, bet ir neteisingai cituojamas tekstas.

Plagiatas

Kito asmens parašyto darbo (pirkto, parsisiųsto iš interneto, nukopijuoto) ar jo dalių pateikimas kaip savo paties

Svetimos idėjos ar teorijos perteikimas ar perfrazavimas kaip savos

Kopijuotų tekstų iš svetimų darbų pateikimas savo darbe be nuorodų į šaltinius

Kopijuotų tekstų iš svetimų darbų pateikimas savo darbe su nurodytais šaltiniais, bet be kabučių, sudarant įspūdį, kad darbas perfrazuotas autoriaus

Cituoto teksto (kabutėse) pateikta mažiau nei nukopijuoto teksto iš svetimų darbų, sudarant įspūdį, kad dalis darbo perfrazuota autoriaus

Nukopijuotame tekste iš svetimų darbų savo darbe padaryti pakeitimai (naudota žodžių inversija, pakeista gramatinė struktūra, padaryti žodžių ar sakinių pakeitimai, sutrumpinta), sudarant įspūdį, kad darbas perfrazuotas autoriaus

Perfrazuotos ar apibendrintos informacijos iš kitų darbų pateikimas be nuorodų į šaltinius;

Pažodinis tekstų vertimas iš kitų kalbų

Duomenų ar informacijos percitavimas iš antrinių šaltinių, nurodant originalų šaltinį

Netinkamų, klaidingų ar suklastotų šaltinių bibliografinių aprašų pateikimas

Pamiršimas nurodyti šaltinius tekste ar literatūros sąrašė

6 pav. Plagiato rūšys (Šarlauskienė, 2012).

Pagal institucijoje priimtus dokumentus, gali būti atliekama studijų ir mokslo darbų plagiato patikra. **Plagiato patikra** – rašto darbo patikros procesas su plagiato patikros įrankiu, kurio metu nustatomos darbo teksto sutaptys su kitais kūrinių. Plagiato patikros rezultatas – teksto sutapties ataskaita, kurioje galima matyti teksto sutapties dydį procentais ir teksto sutaptis su kitais kūrinių.

Sutaptis – rašto darbo sutapimai su anksčiau parengtų ar publikuotų darbų tekstais. Sutaptis savaime nėra plagiatas, nes gali būti cituojama, aprašytas tas pats šaltinis literatūros sąrašė ir kita. Teksto sutaptį kaip plagiato atvejį gali identifikuoti atsakingi asmenys. Plačiau apie plagiato patikros procedūras Kauno kolegijoje bibliotekos puslapyje *Kaip neplagijuoti?*: <http://biblioteka.kaunokolegija.lt/zinok/kaip-neplagijuoti/>

Apibendrinant galima teigti, kad studijų ir mokslo darbuose reikėtų:

- naudoti mokslinius ir kitus patikimus, įvairių rūšių ir kaip galima naujausius šaltinius;
- šaltinius dalykiškai analizuoti, apibendrinti, susisteminti, lyginti su kitais šaltiniais;
- pažodžiui pateiktą šaltinio tekstą (citatą) rašyti kabutėse ir šalia nurodyti šaltinį;
- nurodyti tekste visus naudojamus šaltinius ir juos visus įtraukti į literatūros sąrašą.

Aktuali informacija ir nuorodos pateikiamos bibliotekos puslapyje *Kaip rašyti rašto darbus?*: <http://biblioteka.kaunokolegija.lt/zinok/kaip-rasyti-darbus/>

NAUDOTA IR REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

1. *APA Formatting and Style Guide*. (2013). Purdue Online Writing Lab [žiūrėta 2015-11-18]. Prieiga per internetą: <https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/05/>
2. Kauno kolegija (2018). Akademines etikos kodeksas [žiūrėta 2018-09-07]. prieiga per internetą: http://biblioteka.kaunokolegija.lt/wp-content/uploads/2015/12/KK_Akademines_etikos_kodeksas.pdf
3. LR autorių ir gretutinių teisių įstatymas. 1999 m. gegužės 18 d. Nr. VIII-1185. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 50-1598 [žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207199
4. Mokslo ir studijų institucijų akademines etikos kodeksų priėmimo, įgyvendinimo ir priežiūros rekomendacijos. (2015). Patvirtinta Akademines etikos ir procedūrų kontrolieriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-16 [žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą: <http://www.etika.gov.lt/wp-content/uploads/2015/04/Rekomendacijos.pdf>
5. Šarlauskienė, L. (2012). *Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose: mokslo studija* [žiūrėta 2016-02-22]. [Kaunas], Akademija. Prieiga per internetą: <http://dspace.lzuu.lt/bitstream/1/2509/3/Plagiato%20prevencijos%20geroji%20patirtis1.pdf>
6. Šarlauskienė, L. (2014). Informacijos paieškos strategija. Iš Tautkevičienė, G., Šarlauskienė, L., Dzingienė, V., Kaunaitė, D., Kuzminskienė, I., Lamanaušienė, G. ... ir kt. *Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos ištekliais* [žiūrėta 2015-11-18]. Vilnius, 2014. Prieiga per internetą: <http://www.lmba.lt/sites/default/files/2-modulis.pdf>
7. UWA Library. (2016). *APA citation style: APA Formats*. [žiūrėta 2015-11-18]. Prieiga per internetą: <http://guides.is.uwa.edu.au/c.php?g=324904&p=2809541>